

BEROEPS- EN COMPETENTIEKADER
SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS

INHOUD

‣ Definities	5
‣ Beroepskader sociaal-cultureel werkers	7
Inleiding	7
1. Taken	9
2. Doeloriëntering en waardenkader	11
3. Grondhouding	13
4. Kennis- en handelingsbasis	15
5. Kerncompetenties	17
6. Sociaal-culturele praktijken	20
7. Beroepscontext	22
8. Beroepspositionering	24
9. Samenleving	26
Uitleiding	27
‣ Competentiekader sociaal-cultureel werkers	29
1. Kerncompetenties	30
2. Generieke competenties	31
3. Specifieke competenties	31

DEFINITIES

SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS¹

Democratische professionals die mensen, groepen en gemeenschappen methodisch ondersteunen bij doelgerichte veranderingsprocessen in de samenleving. Ze dragen bij aan het verbinden van mensen, groepen en gemeenschappen, aan het verbeelden van een gewenste toekomst of situatie en de weg daartoe en aan het versterken van veranderpotentieel om dat te bereiken. Ze streven naar medezeggenschap, betekenisgeving en een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving.

SOCIAAL-CULTURELE PRAKTIJEN

Doelgerichte veranderingsprocessen die leiden tot betekenisgeving en ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en die bijdragen aan de opbouw van een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving. Momenten, ruimtes, setting, interacties, afspraken, netwerken en kaders² krijgen er vorm en maken verandering mogelijk.

1 In dit beroepskader schrijven we genderneutraal en consequent 'sociaal-cultureel werkers'.

2 *Moment*: een ogenblik, een stuk tijd waarin iets kan gebeuren

Ruimte: een fysieke of virtuele plaats, een gelegenheid waar je kan zijn, iets kunt doen

Setting: een omgeving, een achtergrond, omstandigheden waarin iets gebeurt

Afspraak: iets waarover je met elkaar overeenkomt, akkoord gaat

Interactie: een wisselwerking tussen en onderlinge beïnvloeding van personen

Netwerk: een verzameling van onderling verbonden personen, groepen, organisaties

Kader: een nog verder in te vullen structuur die het geheel en onderlinge verbanden vastlegt

SKADER

BEROEPSKADER

SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS

INLEIDING

Dit beroepskader preciseert de specifieke vakkundigheid en de beroepsethiek van sociaal-cultureel werkers en situeert hun inzet in de samenleving vandaag en morgen. Met hun eigen vakkundigheid onderscheiden sociaal-cultureel werkers zich van andere beroepsgroepen. Maar sociaal-cultureel werkers handelen niet in hun eentje. Ze werken in de publieke sfeer en verbinden hun expertise en ervaring met burgers, met andere professionals en met een samenleving in verandering.

In hun specifieke praktijk komen niet alle individuele sociaal-culturele werkers met alle aspecten van dit beroepskader op dezelfde wijze en in dezelfde mate in aanraking. Dit beroepskader omvat de professionele inzet van de beroepsgroep van sociaal-cultureel werkers in de volle breedte en dit vanuit vijf onderscheiden invalshoeken:

- De **sociaal-cultureel werkers**: de concrete taken die zij opnemen, de wijze waarop ze dat doen en de doelen die ze daarbij voor ogen houden.
- De **sociaal-culturele praktijken**: de veranderprocessen waarin sociaal-cultureel werkers zich engageren en waarin ze zich op een specifieke wijze verhouden tot andere actoren.
- De **beroepscontext**: de directe arbeidsomgeving en netwerken waarin sociaal-cultureel werkers handelen en samenwerken en de wijze waarop ze zichzelf organiseren of ingezet worden.
- De **beroepspositionering**: de plaats die sociaal-cultureel werkers innemen en toegewezen krijgen in de samenleving.
- De **samenleving**: de samenleving en de ontwikkelingen daarin die zowel doelen als aangrijpingspunten vormen voor het handelen van sociaal-cultureel werkers.

Deze vijf invalshoeken behandelen negen elementen die samen het beroepskader vormen. Vijf van de negen elementen hangen heel nauw samen met de concrete inzet van sociaal-cultureel werkers zelf, met wat zij dag in en dag uit doen: de **taken** die ze opnemen, de **doeloriëntering en het waardenkader** die hen richting geven, de **kennis- en handelingsbasis** die ze daarvoor nodig hebben en de **kerncompetenties** die ze daartoe inzetten.

De vier andere elementen vallen samen met de vier overgebleven invalshoeken: de **sociaal-culturele praktijken** waarin sociaal-cultureel werkers actief zijn en waar ze professioneel een invloed op uitoefenen, de directe organisatorische **beroepscontext** waarin ze handelen, hun **beroepspositionering** in de civiele samenleving en de **samenleving** zelf die voortdurend evolueert. Die laatste drie invalshoeken staan in toenemende mate verder af van de controle en invloedssfeer van sociaal-cultureel werkers zelf. Toch verhouden sociaal-cultureel werkers zich ook actief tot elk van die drie elementen en gaan ze er mee aan de slag.

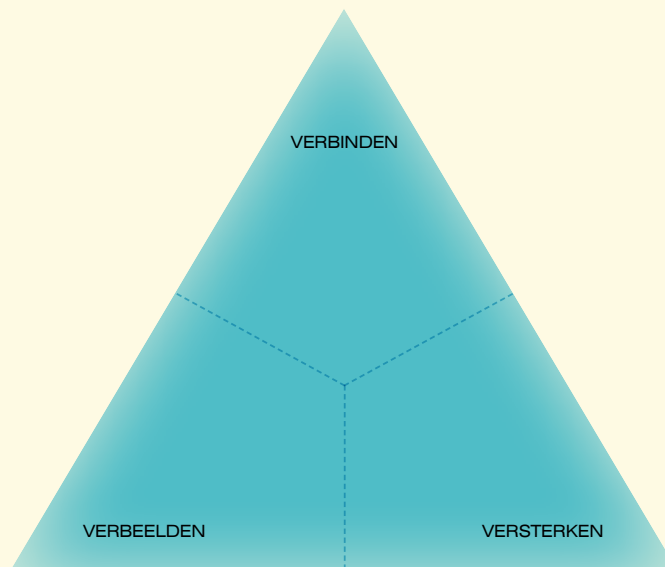
SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS	Welke taken nemen sociaal-cultureel werkers op?
	Welke doeloriëntering , welk waardenkader houden sociaal-cultureel werkers voor ogen?
	Welke grondhouding schraagt het sociaal-cultureel handelen?
	Wat is de kennis- en handelingsbasis van sociaal-cultureel werkers?
	Welke kerncompetenties zetten sociaal-cultureel werkers in?
SOCIAAL-CULTURELE PRAKTIJKEN	Wat typeert de sociaal-culturele praktijken waarin sociaal-cultureel werkers zich engageren?
BEROEPSCONTEXT	Welke beroepscontext bevordert sociaal-cultureel handelen?
BEROEPSPOSITIONERING	Vanuit welke beroepspositionering handelen sociaal-cultureel werkers?
SAMENLEVING	In welke samenleving werken sociaal-cultureel werkers vandaag en morgen?

De vijf invalshoeken en de negen elementen van dit beroepskader zijn nauw met elkaar verbonden en lang niet altijd eenduidig van elkaar te scheiden. Kaders, opdelingen, maar ook de figuren verderop in dit beroepskader kunnen nu eenmaal de werkelijkheid niet in alle nuances en vanuit alle oogpunten tegelijkertijd vatten. Elk van de negen elementen licht een tip van de sluier over het beroep van sociaal-cultureel werkers. Bij elk van de negen elementen is de doelgerichtheid van sociaal-culturele praktijken bepalend voor hun inzet: ***bijdragen aan betekenisgeving, ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en aan de vormgeving van een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving.***

Een aantal basisconcepten voor de inzet van sociaal-cultureel werkers komt bij de uitwerking van de verschillende elementen steeds terug: verbeelden, verbinden en versterken, betekenisgeving, veranderingsprocessen, mensen, groepen, gemeenschappen, medezeggenschap, maatschappelijke en culturele context, een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving. Die begrippen vormen een rode draad en zijn onlosmakelijk verbonden met het vocabularium en de kern van het beroep van sociaal-cultureel werkers.

1. WELKE TAKEN NEMEN SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS OP?

In essentie bieden sociaal-cultureel werkers ondersteuning aan veranderingsprocessen in de samenleving. Zo dragen ze bij aan betekenisgeving, ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en aan de vormgeving van een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving. Ze doen dat in een grote diversiteit aan praktijken. Hierin komen steeds drie taakgebieden terug, telkens in andere situaties en in wisselende volgordes. Sociaal-cultureel werkers dragen bij aan het **verbeelden** van een gewenste situatie of toekomst en de weg daar naartoe, aan het **verbinden** van mensen, groepen en gemeenschappen en aan het **versterken** van het veranderingspotentieel.

Binnen het taakgebied **verbeelden** lezen sociaal-cultureel werkers de actuele situatie, schetsen ze een gewenste situatie of toekomstbeeld en ontwerpen ze een weg daar naartoe. En dat doen ze bovenal samen met belanghebbenden. Onder dit taakgebied vallen onder meer volgende activiteiten:

- de specifieke maatschappelijke en culturele context waarin ze handelen lezen en daarover kritisch reflecteren;
- een krachtenveldanalyse maken en daarin alle relevante actoren, onderlinge afhankelijkheden en de eigen positie duiden;
- samen met belanghebbenden de beoogde en gewenste situatie bepalen of toekomstbeeld schetsen en hun specifieke bijdrage daaraan duiden;
- een aanpak uitstippelen om daadwerkelijk stappen te zetten in de richting van de gewenste situatie of het toekomstbeeld.

Bijvoorbeeld: samen met groepen en gemeenschappen toekomstscenario's ontwikkelen, designworkshops, brainstormsessies faciliteren, luisteren en observeren, bronnen, document en web screenen en onderzoeken, actualiteit volgen, debatten op social media volgen, probleemanalyse maken, standpunten verwoorden, kritiek onderbouwen, visie ontwikkelen, een narratief uitwerken, een toekomstbeeld in tekst en beeld vorm geven, alternatieven formuleren, nieuwe maatschappelijke spelregels verzinnen, ...

Binnen het taakgebied **verbinden** verknopen sociaal-cultureel werkers mensen met elkaar en rond een gewenste situatie of toekomstbeeld, ook al is zo'n situatie of beeld zeker bij aanvang lang niet altijd scherp en helder. Daaronder vallen onder meer volgende activiteiten:

- zich op bestaande sociaal-culturele verbanden oriënteren en connecteren;
- ontmoetingskansen creëren;
- groeps- en gemeenschapsvorming faciliteren en ondersteunen;
- interactie tussen groepen en gemeenschappen stimuleren en begeleiden.

Bijvoorbeeld: nieuwe groepen vormen, werken met groepen, werven, mobiliseren, social media inzetten, bemiddelen, ontmoeting organiseren, netwerken, online communities oprichten, uitwisseling, samenwerking faciliteren, vieren, goederen, waarden, normen en herinneringen delen, rituelen invoeren, commons en open source praktijken ondersteunen, ...

Binnen het taakgebied **versterken** ontwikkelen sociaal-cultureel werkers veranderpotentieel voor de realisatie van de gewenste situatie of het toekomstbeeld. Onder dit taakgebied vallen onder meer volgende activiteiten:

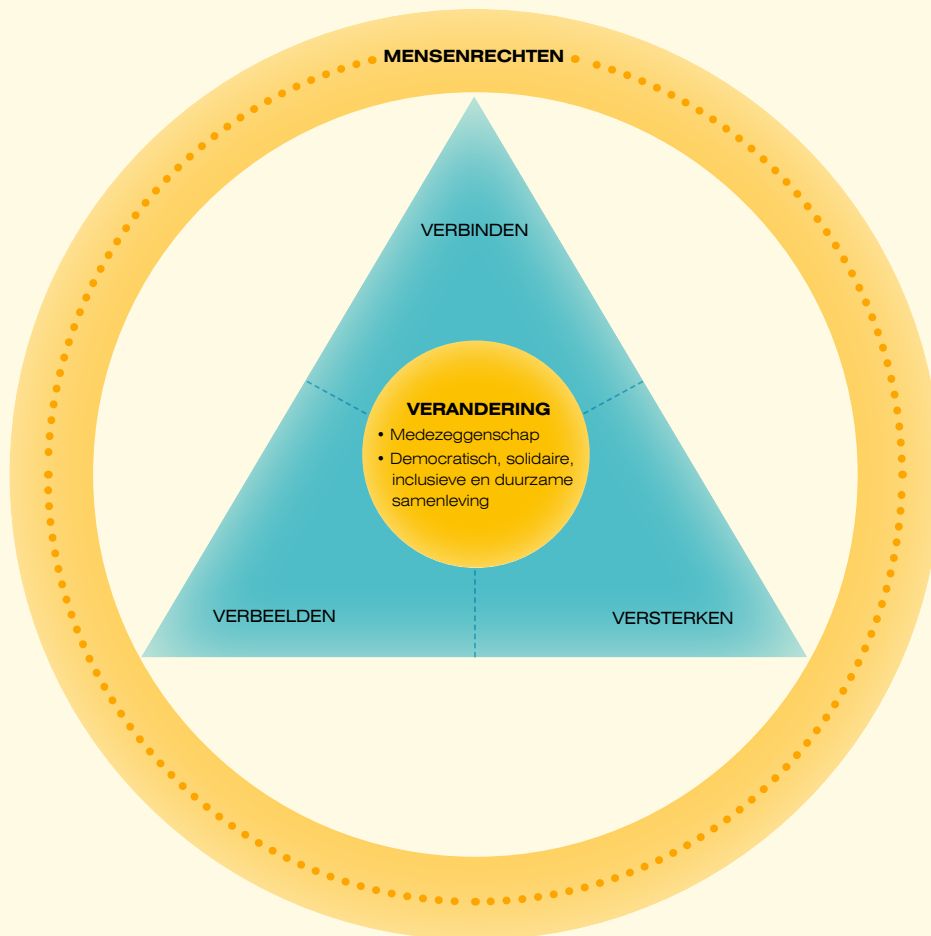
- de draag- en daadkracht van mensen, groepen, en gemeenschappen vergroten;
- in de publieke sfeer het draagvlak voor de gewenste situatie of het toekomstbeeld vergroten;
- het vermogen van andere belanghebbende actoren aanspreken en aanwenden.

Bijvoorbeeld: leeromgeving creëren, online cursussen aanbieden, informeren en kennis spreiden, burgerinitiatief faciliteren, maatschappelijke positie van kwetsbare burgers versterken, digitale geletterdheid bevorderen, opiniëren, lobbyen, protesteren, experimenteren, publiek debat organiseren, nieuwe spelregels installeren, ...

Binnen die drie taakgebieden ondernemen sociaal-cultureel werkers heel wat activiteiten en initiatieven. Ze spelen daarmee in op concrete omstandigheden en op ontwikkelingen in de specifieke sociale en culturele context. Daartoe gaan ze methodisch te werk. Ze handelen op een doordachte en geordende manier. De methoden en werkvormen die ze hanteren kiezen ze op maat van de concrete situatie en in lijn met het doel dat ze voor ogen houden. Ze spelen daarmee in op concrete omstandigheden en op ontwikkelingen in de specifieke sociale en culturele context. Stap voor stap en op basis van voortschrijdend inzicht wisselen ze daarbij af tussen de drie taakgebieden. Voor elke sociaal-culturele praktijk vallen ze elke keer opnieuw terug op zo'n iteratieve aanpak.

2. WELKE DOELORIËTERING, WELK WAARDENKADER HOUDEN SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS VOOR OGEN?

Sociaal-cultureel werkers zijn democratische professionals die methodische ondersteuning bieden bij veranderingsprocessen in onze samenleving. De specifieke bijdrage van sociaal-cultureel werkers zit in het samen verbeelden van een gewenste situatie of toekomst en de weg daar naartoe, het verbinden van mensen, groepen en gemeenschappen en het versterken van veranderpotentieel. Ze zijn daarbij gericht op betekenisgeving, ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en op de vormgeving van een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving. In die veranderingsprocessen streven sociaal-cultureel werkers medezeggenschap na. Zo komt de democratie zelf in de kern van hun sociaal-cultureel handelen te staan, het zijn democratische professionals. Mensenrechten vormen hun waardenkader.

De **veranderingen** die sociaal-cultureel werkers voor ogen houden beslaan veel verschillende thema's en gaan verschillende richtingen uit. Sociaal-cultureel werkers laten zich daarbij telkens weer leiden door de concrete sociaal-culturele context, de specifieke mensen, groepen en gemeenschappen waarmee ze aan de slag gaan en de eigen bijdrage van die mensen, groepen en gemeenschappen. In grote lijnen en los van de concrete situatie kan het daarbij onder meer over een of meerdere van de volgende veranderingen gaan:

- verhoogde sociale, culturele en politieke participatie
- een sterkere maatschappelijke positie van mensen, (kansen)groepen of gemeenschappen
- nieuwe groepen, gemeenschappen en gemeenschapsvormen
- nieuwe verbanden, relaties en verhoudingen tussen groepen en gemeenschappen
- publiek gedeelde waarden, betekenissen, goederen, herinneringen, rituelen, middelen, ...
- publiek debat over gedeelde samenlevingsvraagstukken
- nieuwe maatschappelijke spelregels (regels, afspraken, structuren, systemen, gewoontes, omgangsvormen, ...)

De veranderingen waar sociaal-cultureel werkers zich voor inzetten zijn nooit neutraal. Het handelen van sociaal-cultureel werkers is altijd normatief geladen en gestuurd. Dat kan zowel op macro- (globaal systeem), meso- (organisatie en instellingen) als op microniveau (leefwereld). Daarom kan de methodische ondersteuning die sociaal-cultureel werkers bieden niet herleid worden tot een technische ondersteuning.

Omdat maatschappelijke veranderingen nooit neutraal zijn, begeven sociaal-cultureel werkers zich vaak in een krachtenveld met uiteenlopende en soms tegenstrijdige visies, doelen en strategieën. Net daarom ijveren ze zo veel als mogelijk voor **medezeggenschap** van belanghebbenden, ook en zeker als die belanghebbenden in een kwetsbare positie verkeren. Samen met alle betrokken burgers en actoren doelen bepalen en plannen maken is niet altijd evident. De doelgerichtheid en de intentionaliteit van de veranderingsprocessen is vaak voorwerp van discussie en debat. Alle betrokkenen mogen meepraten over de toekomst van onze samenleving en de weg daarnaartoe. Sociaal-cultureel werkers garanderen en bewerkstelligen het recht op volwaardig burgerschap en zetten burgers in hun kracht om een actieve rol in de samenleving op te nemen. Medezeggenschap mee mogelijk maken is niet alleen een voortdurend aandachtspunt maar een belangrijke doelstelling van sociaal-cultureel werkers.

Ondanks de verscheidenheid aan veranderingsprocessen en de uiteenlopende belangen die er kunnen spelen, delen sociaal-cultureel werkers een algemene doeloriëntering: de realisatie van een **democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving**.

De **mensenrechten** bieden sociaal-cultureel werkers een waardenkader om hun eigen inspanningen en die van anderen af te toetsen en daarover in dialoog te gaan. Vrijheid, gelijkheid, samenhorigheid, tolerantie, zelfbeschikking, redelijkheid, rechtvaardigheid, vrije meningsuiting en respect voor andere opinies en andere levenswijzen zijn basiswaarden. Deze verlichtingswaarden en de kernaspecten van de Universele

Democratisch: een samenleving waarin burgers actief participeren en meebeslissen over samenlevingsvraagstukken die hen aanbelangen.

Solidair: een samenleving waarin burgers onderling delen en herverdelen op basis van een gevoel van lotsverbondenheid en loyaliteit.

Inclusief: een samenleving die inzet op de participatie van iedereen, waarin elk lid een aandeel heeft en waar de notie van wederkerigheid centraal staat.

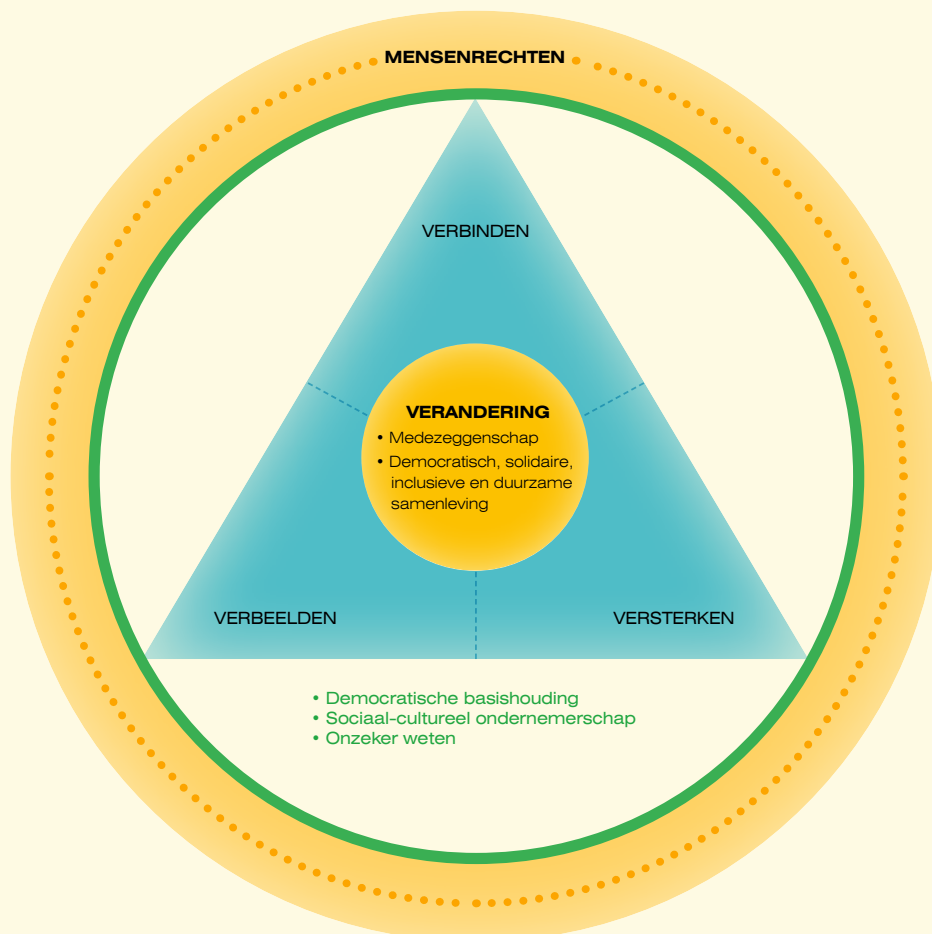
Duurzaam: een samenleving die voorziet in de behoeften van de huidige generatie zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien in gevaar te brengen.

Verklaring van de Rechten van de Mens zijn fundamenteel verweven geraakt met de uitgangspunten van steeds meer samenlevingen.

De mensenrechten bieden sociaal-cultureel werkers geen strak omlijnd waardenkader. Het biedt hen waarden waarvan zij over de specifieke betekenis kunnen onderhandelen met de betrokkenen. Het is in concrete situaties immers niet altijd helemaal duidelijk wat zij hier en nu elke keer precies onder die waarden kunnen verstaan en hoe zij die waarden en rechten best invullen. De onderlinge verhouding tussen die waarden kan sociaal-cultureel werkers ook voor dilemma's plaatsen. Maar samen vormen die waarden wel een waardenkader dat sociaal-cultureel werkers helpt om zich te richten op betekenisgeving, op de ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en op de vormgeving van een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving.

3. WELKE GRONDHOUDING SCHRAAGT HET SOCIAAL-CULTUREEL HANDELEN?

Sociaal-cultureel werkers bieden methodische ondersteuning bij veranderingsprocessen in de samenleving. Ze dragen bij aan betekenisgeving, ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en aan de vormgeving van een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving. Daartoe verbeelden ze samen met betrokkenen een gewenste situatie of toekomst en de weg daar naartoe, verbinden ze mensen, groepen en gemeenschappen en versterken ze veranderpotentieel om stappen te zetten in de richting van de gewenste situatie. Ze streven daarbij medezeggenschap na. Een democratische basishouding, ondernemerschap en het kunnen omgaan met onzekerheden schragen hun handelen.

Net omdat het bijdragen aan een democratische samenleving en het realiseren van medezeggenschap tot de kern van het sociaal-cultureel handelen behoren, is een **democratische basishouding** essentieel voor sociaal-cultureel werkers. Sociaal-cultureel werkers verbeelden, verbinden en versterken niet zomaar. Ze doen dat op hun specifieke manier door mensen voortdurend actief te betrekken en ook rekening te houden met hen die niet betrokken kunnen of willen zijn. Participatief handelen maakt medezeggenschap mogelijk en dwingt sociaal-cultureel werkers om verder te denken dan het “deelnemen” van mensen, groepen en gemeenschappen aan activiteiten, diensten en netwerken. Participatie staat tegenover sociale uitsluiting. Het volstaat niet om de toegang tot hun werking zo groot mogelijk te maken. Voor sociaal-cultureel werkers slaat participatie op het fundamenteel recht van alle personen om gehoord, gezien en betrokken te worden in zaken die verband houden met hun leefsituatie, zonder dwang weliswaar. Participatie als “deelhebben” legt de nadruk op een doorgedreven betrokkenheid. Als deelhebber ben je betrokken en geëngageerd in activiteiten, diensten en netwerken, geef je er actief mee vorm aan. Sociaal-cultureel werkers creëren voortdurend kansen om te kunnen participeren. Dat kan gaan van informeren, over raadplegen, advies vragen,

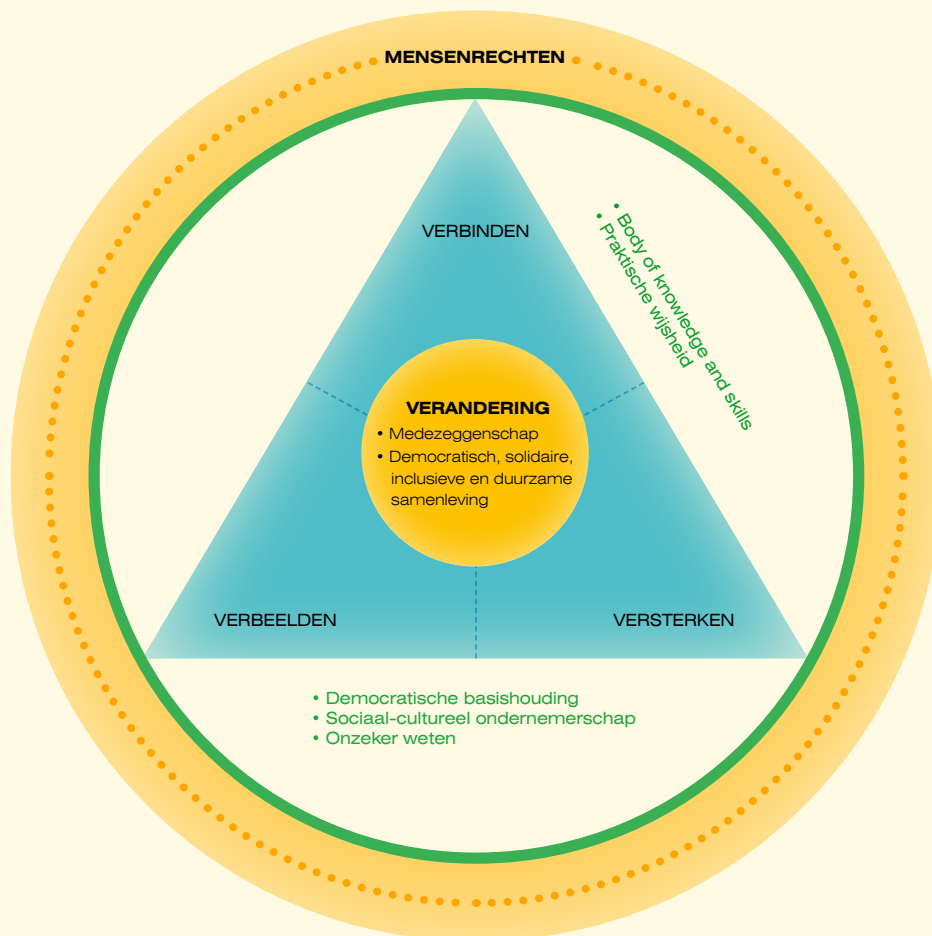
coproduceren tot het mogelijk maken van medezeggenschap. Daarvoor is een democratische basishouding essentieel. Die basishouding bepaalt wat zij in een concrete situatie wel en wat zij niet doen. De kortste en efficiëntste weg is niet altijd de meest aangewezen weg. De aangewezen weg is die weg die de meest optimale ruimte biedt aan deelnemers om zelf actief bij te dragen, ook al kan dit vanuit een ander standpunt een omweg lijken.

Sociaal-cultureel ondernemerschap typeert sociaal-cultureel werkers. In een concrete sociaal-culturele context boren ze het sociaal en cultureel potentieel aan. Dat sociaal en cultureel potentieel bestaat uit ideeën, enthousiasme, energie, contacten, vrijwillige inzet, betrokkenheid, creativiteit, deskundigheid, enzovoort. Daarmee zetten ze samen met mensen, groepen en gemeenschappen stappen in de richting van een gedeeld toekomstbeeld. Sociaal cultureel ondernemerschap staat voor initiatief tonen, creativiteit, durf, buiten gebaande paden treden, alertheid en het vermogen anderen te overtuigen om mee te doen. Ondernemende sociaal-cultureel werkers staan open voor kansen in de omgeving. Ze gaan aan de slag met elementen waar ze controle over hebben en die beschikbaar zijn. Ze durven daarbij improviseren, experimenteren en risico's nemen. Sociaal-cultureel ondernemerschap steunt op het vermogen om een goede balans te vinden tussen exploratie (experiment, flexibiliteit, innovatie, ontwikkeling, ontdekking van nieuwe werkvormen, processen en terreinen) en exploitatie (efficiëntie, verfijnen en consolideren van bestaande processen en vormen).

Ook '**onzeker weten**' is een basishouding. Sociaal-cultureel werkers beogen telkens weer, in specifieke sociaal-culturele contexten en samen met diverse betrokkenen betekenisgeving, de ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en de vormgeving van een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving. Die specifieke contexten en de diverse perspectieven brengen elke keer ook onzekerheden met zich mee. Sociaal-cultureel werkers kunnen nooit helemaal van tevoren weten wat in unieke situaties zal werken en wat niet, welk resultaat hun handelen zal opleveren, of dat resultaat relevant zal zijn. Ze komen ook onzekerheden tegen waarvoor ze niet kunnen terugvallen op algemene kennis over de samenleving en de sociale en culturele processen die zich daarin afspelen, noch op hun eigen ervaring uit andere concrete situaties. Hier en nu moeten ze ook beslissingen nemen die lang niet altijd eenduidig en logisch voortvloeien uit de informatie en de vakkennis die zij ter beschikking hebben. Zij nemen steeds opnieuw initiatieven in antwoord op actuele uitdagingen wetende dat veel samenlevingsvraagstukken niet zo oplosbaar en beheersbaar zijn als ze zelf soms zouden willen. Met die onzekerheden gaan sociaal-cultureel werkers deskundig om. Een engagement om voortdurend te leren is onlosmakelijk verbonden met 'onzeker weten'. Daartoe nemen sociaal-cultureel werkers regelmatig afstand om het eigen handelen objectief te wegen en te evalueren. Zij stellen dan kritische vragen bij vanzelfsprekendheden en reflecteren over de eigen inzet. Het helpt hen om niet in routine te vervallen en om ook onverwachte toekomstperspectieven, verbanden en mogelijkheden te ontdekken.

4. WAT IS DE KENNIS- EN HANDELINGSBASIS VAN SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS?

Sociaal-cultureel werkers bieden methodisch ondersteuning bij veranderingsprocessen in de samenleving. Ze dragen bij aan betekenisgeving, ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en aan de vormgeving van een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving. Ze streven daarbij voortdurend naar medezeggenschap. Samen een gewenste situatie of toekomst en de weg daar naartoe verbeelden, mensen, groepen en gemeenschappen verbinden en het veranderingspotentieel versterken, dat is wat ze doen. Daarvoor vallen ze terug op een democratische basishouding, op sociaal-cultureel ondernemerschap en op onzeker weten. Ze doen dat telkens opnieuw in unieke situaties. De body of knowledge and skills en praktische wijsheid vormen hun kennis en handelingsbasis.

Net omdat elke situatie waarin sociaal-cultureel werkers aan de slag gaan anders is, kunnen zij onmogelijk terugvallen op algemeen geldende procedures en handelingsmodellen. Maar om in de gegeven situatie met tal van onzekerheden de best mogelijke afweging te maken, komen kennis, inzichten, ervaring en vaardigheden goed van pas: weten hoe te handelen in concrete en unieke gevallen tegen de achtergrond van algemene kennis over groepen, gemeenschappen, de sociale en culturele context en veranderingsprocessen. Daartoe gebruiken sociaal-cultureel werkers de voor het sociaal-cultureel werkveld relevante **body of knowledge and skills**. Die verzameling aan kennis en vaardigheden is voortdurend in ontwikkeling en put uit gedocumenteerde en toegankelijke inzichten, kennisbronnen, praktijkervaring en een uitgebreid arsenaal aan werkvormen, methodes, methodieken, diensten en arrangementen. Verschillende domeinen van de menswetenschappen waaronder de sociale, politieke, historische, juridische, filosofische, cultuur- en gedragswetenschappen zijn belangrijke bronnen voor de body of knowledge. Het meer specifieke vakgebied 'sociale veranderkunde' (agogiek) levert relevante en specifieke kennis, inzichten en praktijktheorieën over

veranderingsprocessen en het faciliteren ervan.

Sociaal-cultureel werkers gebruiken inzicht, kennis en vaardigheden uit die gedocumenteerde verzameling om deskundig bij te dragen aan het verbeelden, verbinden en versterken en om daarvoor gepaste werkvormen in te zetten. Afhankelijk van de specifieke situatie en doelstellingen kunnen zij die body of knowledge and skills aanvullen met kennis, ervaring en vaardigheden uit andere gespecialiseerde kennis- en vakgebieden.

Een 'one size fits all'-aanpak valt niet af te leiden uit de body of knowledge and skills. Hier en nu moeten sociaal-cultureel werkers telkens opnieuw professionele afwegingen en keuzes maken. Daarvoor doen ze een beroep op hun **praktische wijsheid**, een wijsheid die ze op basis van ervaring steeds verder ontwikkelen. Dit is een wijsheid die inherent met het handelen zelf verbonden is en enkel in dat handelen zichtbaar wordt. Die wijsheid vooronderstelt het vermogen om steeds opnieuw te oordelen over wat in concrete situaties (belanghebbenden, omgeving, thema, ...) wenselijk is naar doel en naar werkwijze, zonder vooraf garanties te bieden op succes. Praktische wijsheid is moreel, sensitief, intuïtief en kritisch van aard. Het laat sociaal-cultureel werkers toe om antwoorden te formuleren op de vraag: "Wat is hier goed om te doen, wat staat mij nu te doen?". Het helpt sociaal-cultureel werkers om de essentie van een concrete en specifieke situatie waar te nemen, om goed te begrijpen waar het uiteindelijk allemaal om draait en om intuïtie om te zetten in vakkundig sociaal-cultureel handelen.

De body of knowledge and skills en praktische wijsheid vormen samen de kennis- en handelingsbasis van sociaal-cultureel werkers. Sociaal-cultureel werkers dragen en genereren zelf waardevolle kennis vanuit de eigen praktijk en kunnen ook die kennis inzetten om hun handelen te verklaren en te waarderen. De kennis die sociaal-cultureel werkers opbouwen vanuit hun praktijk is evenwaardig en complementair aan wetenschappelijke kennis of kennis gebaseerd op harde, rationele bewijsvoering. Dat maakt dat practice-based evidence aangebracht door sociaal-cultureel werkers zelf even belangrijk is als de evidence-based practice waar ze in de body of knowledge naar streven.

5. WELKE KERNCOMPETENTIES ZETTEN SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS IN?

Sociaal-cultureel werkers zijn gericht op betekenisgeving, ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en op de vormgeving van een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving. Daartoe bieden ze methodisch ondersteuning bij veranderingsprocessen in de samenleving. Samen met mensen, groepen en gemeenschappen verbeelden ze een gewenste situatie of toekomst en de weg daar naartoe, verbinden ze mensen, groepen en gemeenschappen en versterken ze het veranderingspotentieel. Ze zetten daartoe verschillende competenties in die ze via opleiding, vorming en ervaring kunnen ontwikkelen en maken daarvoor gebruik van hun praktische wijsheid en van de body of knowledge and skills van het beroep.

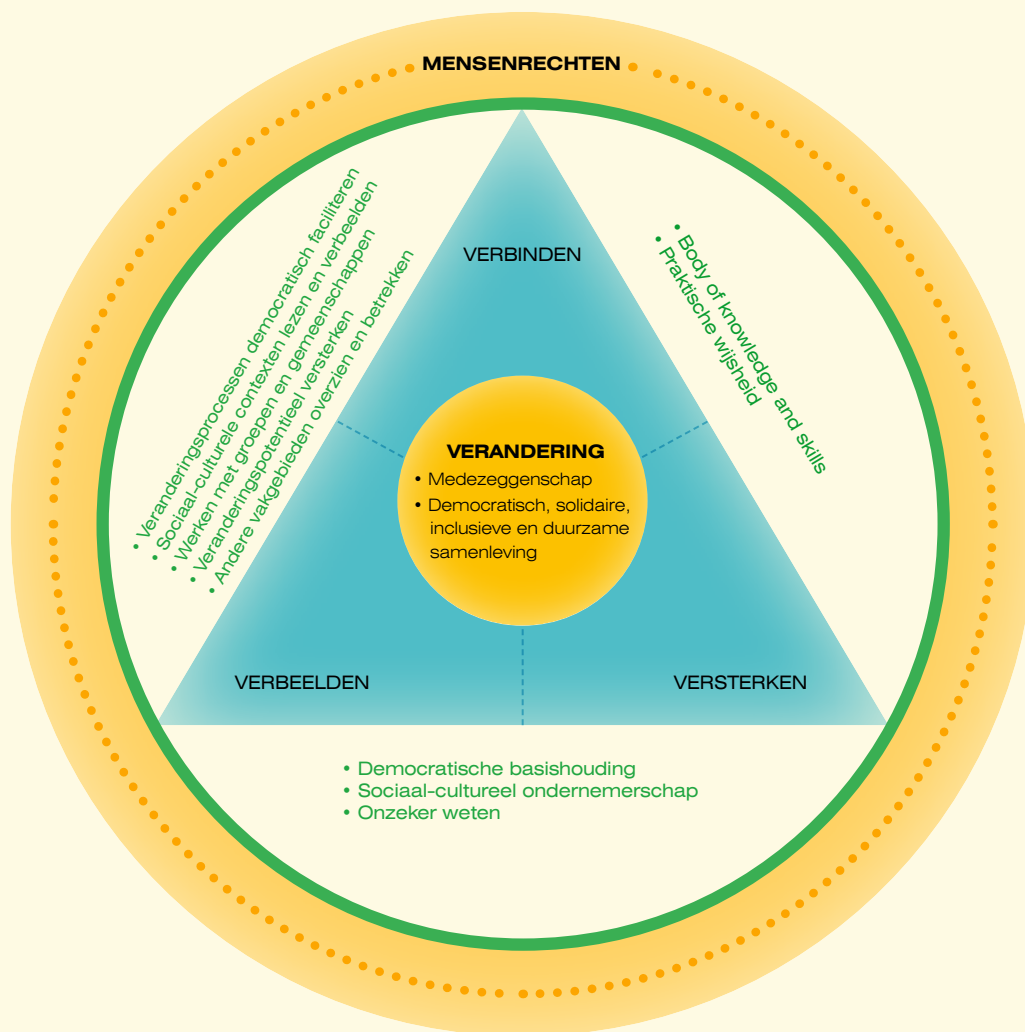
Een aantal van die competenties zijn generiek. Maar net als voor andere beroepsgroepen zijn het ook voor sociaal-cultureel werkers essentiële competenties:

- organiseren
- communiceren
- samenwerken en netwerken
- maatschappelijke meerwaarde duiden
- kritisch reflecteren

Hoe sociaal-cultureel werkers die generieke competenties inzetten hangt nauw samen met de eigenheid van hun beroep. Ze doen dat vanuit een democratische basishouding, sociaal-cultureel ondernemerschap en onzeker weten. Als ze organiseren, communiceren, samenwerken en netwerken, maatschappelijke meerwaarde duiden en kritisch reflecteren betrekken ze daar, zoveel als mogelijk en wenselijk, belanghebbenden bij. Ze sluiten daarbij aan bij de interesses, gewoontes, initiatieven en mogelijkheden van de mensen, groepen en gemeenschappen waarmee ze werken en besteden ook aandacht aan zij die niet willen of niet kunnen participeren. Die generieke competenties zijn sociaal-cultureel gekleurd. Verderop in het competentiekader worden die generieke competenties uitgewerkt.

Naast die generieke competenties zetten sociaal-cultureel werkers ook vijf kerncompetenties in die kenmerkend en onderscheidend zijn voor het beroep van sociaal-cultureel werkers:

- veranderingsprocessen democratisch faciliteren
- sociaal-culturele contexten lezen en verbeelden
- werken met groepen en gemeenschappen
- veranderingspotentieel versterken
- andere vakgebieden overzien en betrekken

VERANDERINGSPROCESSEN DEMOCRATISCH FACILITEREN

Sociaal-culturele werkers plannen, ontwikkelen, implementeren, begeleiden en evalueren veranderingsprocessen gericht op betekenisgeving, ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en de vormgeving van een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving. Ze besteden voortdurend aandacht aan medezeggenschap en geven het volle gewicht aan de inbreng van betrokkenen. Ze stemmen het ontwerp, de uitvoering, bijsturing en evaluatie van die processen af op de concrete sociaal-culturele context en de evoluerende mogelijkheden van deelnemers, groepen en gemeenschappen waarmee ze werken. Is hun bijdrage niet langer nodig, wenselijk of zinvol, dan laten sociaal-cultureel werkers die processen los en geven ze hun rol en positie uit handen.

SOCIAAL-CULTURELE CONTEXTEN LEZEN EN VERBEELDEN

Ze observeren, detecteren en interpreteren kenmerken, behoeften, wensen en dynamieken in de concrete sociaal-culturele context. Ze situeren die behoeften en wensen in een bredere maatschappelijke en culturele context. Ze brengen observaties en interpretaties ter sprake om samen met betrokkenen een gewenste situatie of toekomstbeeld en mogelijke wegen daar naartoe creatief te verbeelden.

WERKEN MET GROEPEN EN GEMEENSCHAPPEN

Sociaal-cultureel werkers verbinden zich met de leefwerelden van de mensen, groepen en gemeenschappen waarmee ze werken. Ze sluiten aan bij de initiatieven die door hen worden genomen of nemen zelf initiatieven die aansluiten bij de interesses, gewoontes en mogelijkheden van die mensen, groepen en gemeenschappen. Dat doen ze door:

- dynamieken in bestaande groepen en gemeenschappen te faciliteren;
- mensen samen te brengen en met hen nieuwe groepen te vormen;
- interactie tussen groepen en gemeenschappen te bewerken en te bevorderen.

Daartoe maken ze gebruik van inzichten en werkvormen uit de groepsdynamica en de gemeenschapsvorming.

VERANDERINGSPOTENTIEEL ONTWIKKELEN

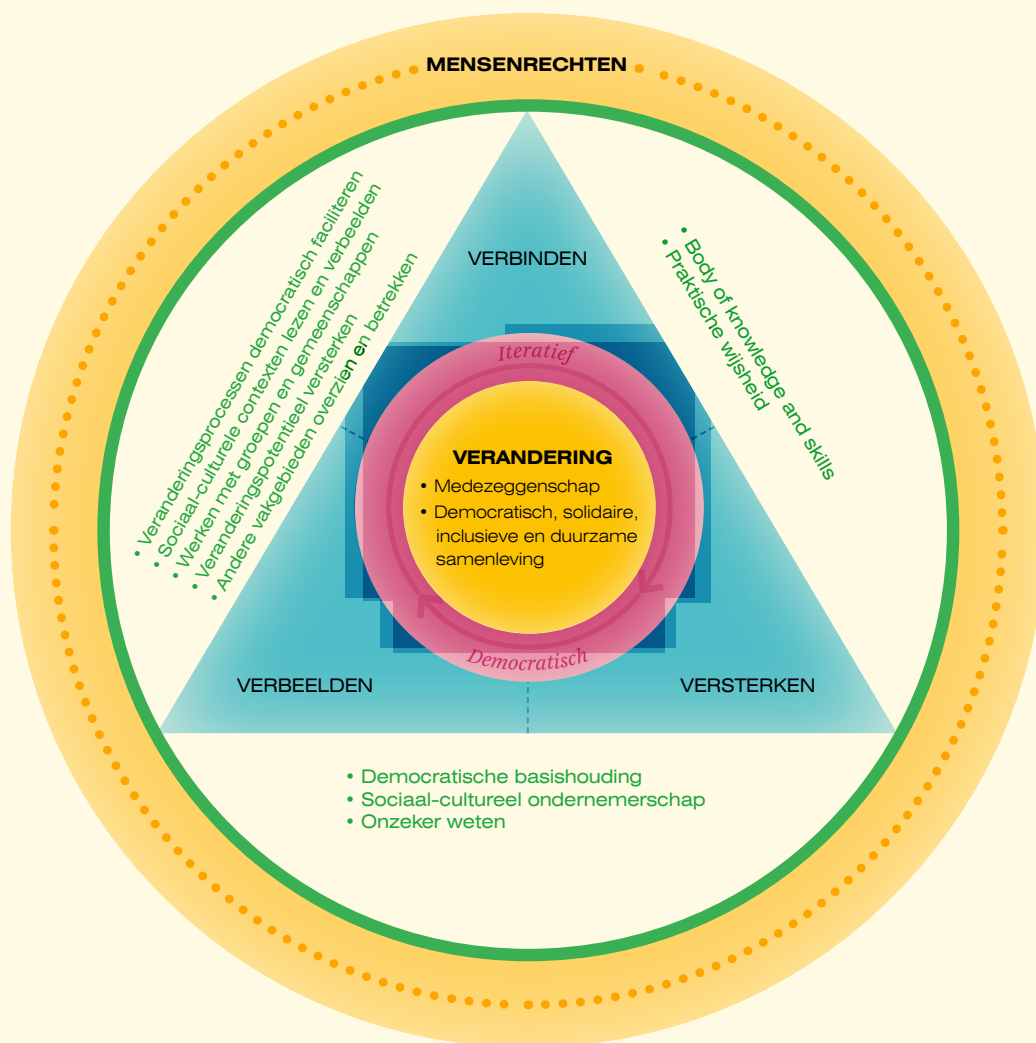
Sociaal-cultureel werkers nemen initiatieven en ontwikkelen voorwaarden die individuen, groepen en gemeenschappen toelaten om te leren, te experimenteren en invloed uit te oefenen op de publieke debatten waar ze zich toe verhouden. Zo vergroten ze de daad- en draagkracht van mensen, groepen, en gemeenschappen waarmee ze werken en het draagvlak voor de gewenste situatie of het toekomstbeeld. Daartoe spreken ze ook het vermogen van andere belanghebbende actoren aan.

ANDERE VAKGEBIEDEN OVERZIEN EN BETREKKEN

Sociaal-cultureel werkers zijn vakkundig in hun eigen vakgebied. Ze overzien ook terreinen, systemen en vakgebieden waarin zij zelf minder onderlegd zijn. Dat laat hen toe om de mogelijkheden ervan mee te nemen in hun professionele overwegingen. Zo verplaatsen ze zich in het potentieel van andere vakgebieden om bij te dragen aan de betekenisgeving, ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en de vormgeving van een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving. Vanuit hun eigen vakkundigheid leggen ze vervolgens verbanden en werken ze samen met beroepskrachten uit andere vakgebieden (bv. communicatie, ICT, rechten, logistiek, ...). Ze (her-)oriënteren het werk van deze beroepskrachten op een sociaal-culturele inzet.

6. WAT TYPEERT DE SOCIAAL-CULTURELE PRAKTIJKEN WAARIN SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS ZICH ENGAGEREN?

Net als de zeer verscheiden taken die sociaal-cultureel werkers opnemen zijn ook de praktijken waarin zij zich engageren zeer divers. Deze praktijken behelzen een breed gamma aan thema's en inhoud en kunnen zich situeren op verschillende schalen, van kleine en hechte groepen, over lokale en online gemeenschappen en verbanden tot op het niveau van Vlaamse en internationale instituties en debatten. In die praktijken gaat het altijd om doelgerichte processen waarin belanghebbenden bijdragen aan veranderingen in een concrete sociale en culturele context. Die processen leiden tot betekenisgeving, en ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en dragen bij tot een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving. Het zijn iteratieve en democratische processen.

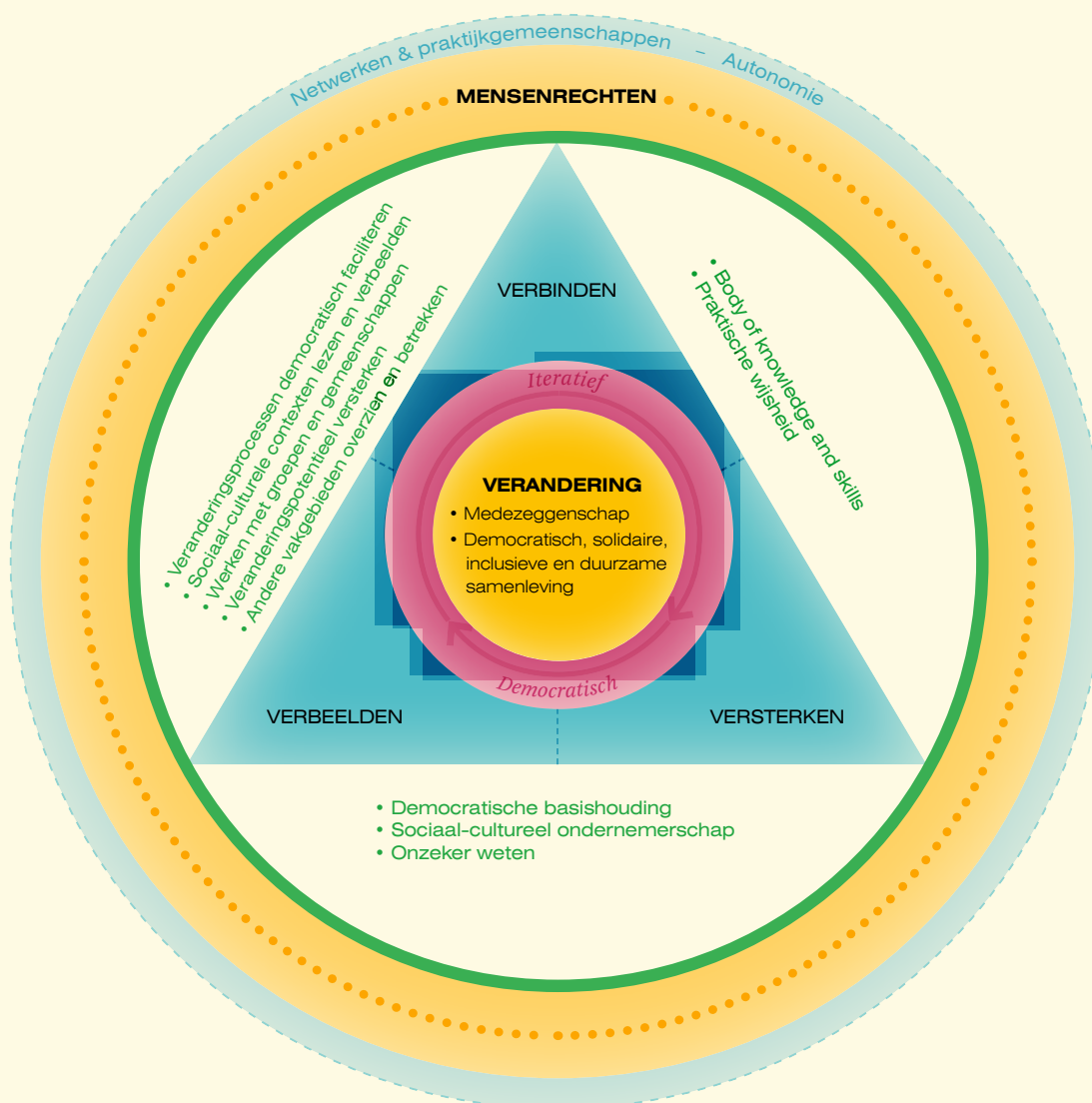
Zo'n processen verlopen niet lineair of in één rechte lijn van een uitdaging of probleemstelling tot het gewenste toekomstbeeld. Het verloop van zo'n proces kan vooraf niet volledig voorspeld worden. De opeenvolgende stappen die sociaal-cultureel werkers zetten om zo'n processen te ondersteunen zijn bijgevolg vooraf niet volledig, maar ook al doende te bepalen. Het zijn met andere woorden **iteratieve processen**, een aaneenschakeling van acties en activiteiten waarbij op eerdere stappen kan teruggekeerd worden: plannen en herplannen, sturen en bijsturen, vooruitgaan en terugkeren. Sociaal-cultureel werkers geven in zo'n iteratieve processen steeds opnieuw vorm aan momenten, ruimtes, settings, afspraken, interacties, netwerken of een kader om bij te dragen aan de gewenste verandering.

Aansluitend bij de maatschappelijke en culturele context wisselen sociaal-cultureel werkers in zo'n processen zonder vaste volgorde af tussen handelingen uit de verbeeldende, verbindende en versterkende taakgebieden die hun beroepsinzet typeren. Het gedeelde toekomstbeeld is richtinggevend, de weg of het proces daarnaartoe iteratief. De sociale en culturele context en het toekomstbeeld zijn in elke sociaal-culturele praktijk anders. Dat leidt tot eigen en praktijkspecifieke proceslogica's waarvoor sociaal-cultureel werkers soms ook een eigen jargon introduceren en ontwikkelen.

Een sociaal-culturele praktijk is een intentioneel en methodisch onderbouwd proces waarbij mensen en groepen elkaar in een activiteit of reeks van acties en activiteiten ontmoeten, samen een gewenste situatie of gedeeld toekomstbeeld verbeelden en doelgericht handelen om die situatie of dat beeld in praktijk te brengen. In lijn met de doeloriëntering, het waardenkader en de grondhouding van sociaal-cultureel werkers zijn de praktijken waarin zij zich engageren ook altijd **democratische processen**. Belanghebbenden spreken mee over de doelen en de weg daar naartoe. Het zijn processen die de participatieve democratie telkens opnieuw in de praktijk brengen. Die processen laten burgers bovendien toe om actief betekenis te geven en vorm te geven aan de samenleving. Zo'n democratische processen overstijgen individuele en particuliere noden en verwachtingen uit de privésfeer van elke deelnemer en deelhebber. In zo'n democratisch proces identificeren sociaal-cultureel werkers en de deelhebbers die kwesties die ze met elkaar gemeen hebben en waar ze samen belang aan hechten. Daarom gaan sociaal-cultureel werkers vaak aan de slag met groepen en gemeenschappen en kunnen ze zich niet beperken tot individuele hulp- of dienstverlening of persoonlijke ontwikkeling van deelnemers.

7. WELKE BEROEPSCONTEXT BEVORDERT SOCIAAL-CULTUREEL HANDELEN?

In de beroepsuitvoering spelen tal van factoren buiten de directe controlesfeer van sociaal-cultureel werkers een rol: voor- en tegenstanders in de krachtenvelden waarin ze opereren, het beleid, een opdrachtgever, de organisatie waarvoor ze werken en burgers, doelgroepen, partners, netwerken en collega's waarmee ze werken. Allemaal bepalen ze mee de condities, organisatie en omstandigheden van de beroepsuitvoering. Om in relatie tot al die factoren vakkundig aan de slag te gaan, claimen sociaal-cultureel werkers een zekere autonomie, engageren ze zich in netwerken en delen ze hun ervaringen en reflecties daarover in praktijkgemeenschappen.

Sociaal-cultureel werkers kunnen niet zomaar los van anderen hun eigen zin doen. Ze moeten wel tot op zekere hoogte kunnen handelen volgens eigen inzichten, standaarden en beslissingen. Voldoende professionele **autonomie** is noodzakelijk om vakkundig te kunnen handelen. Sociaal-cultureel werkers wachten daarbij niet af, ze verwerven actief de ruimte die ze nodig hebben om voldoende autonoom te kunnen handelen. Dat is noodzakelijk om hier en nu telkens opnieuw vorm te geven aan momenten, ruimtes, settings, afspraken, interacties, netwerken of een kader om bij te dragen aan de gewenste verandering. Sociaal-cultureel werkers gebruiken hun discretionaire ruimte: de ruimte die ze krijgen of nemen om binnen de grenzen van bepaalde richtlijnen zinvolle handelingen te stellen. In die ruimte maken sociaal-cultureel

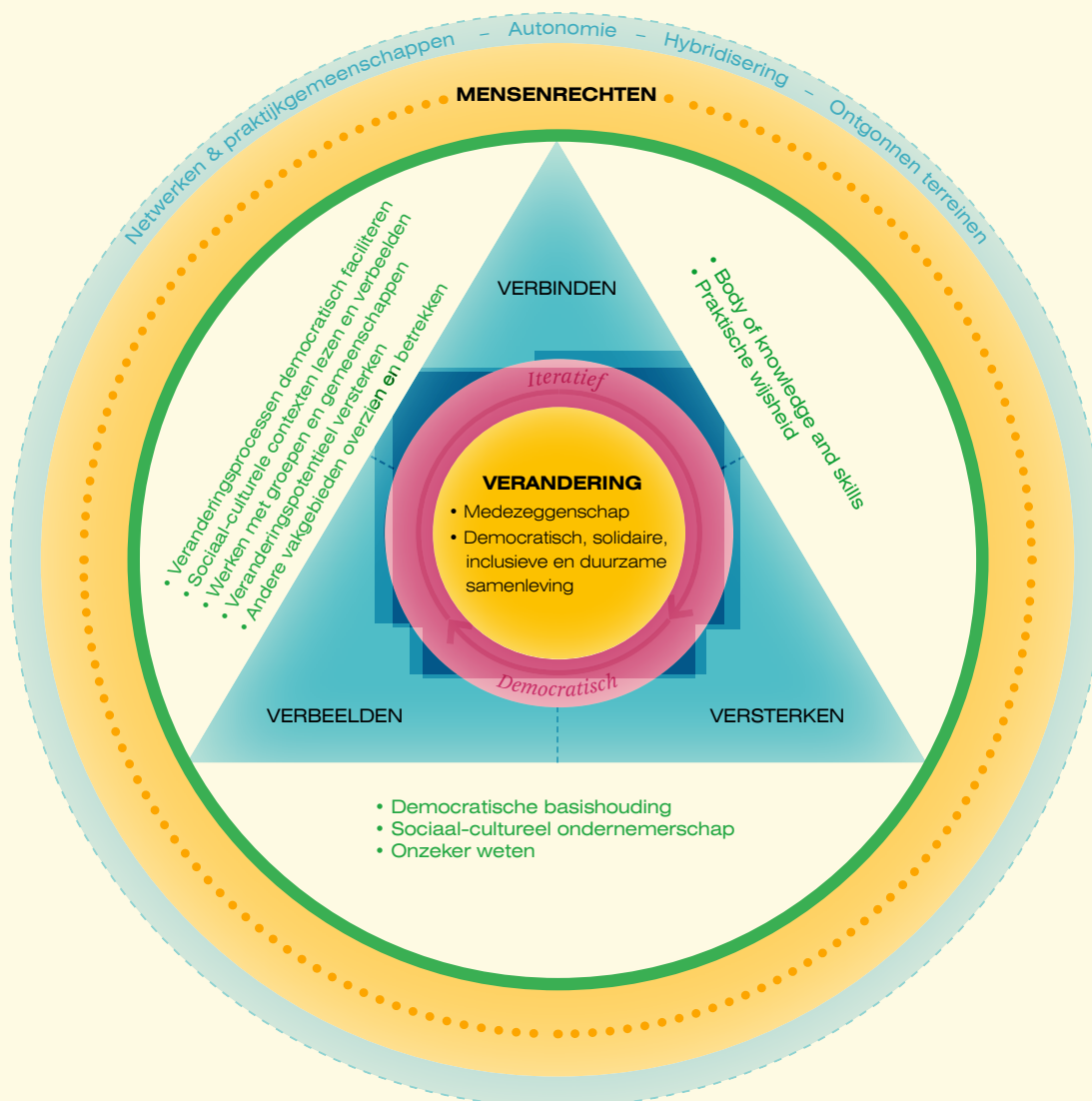
werkers de verbinding tussen een eigen interpretatie van de situatie, de richtlijnen van het beleid en hun organisatie, de wensen van de mensen, groepen en gemeenschappen waarmee ze werken en de mogelijkheden die zich daarbij aftekenen.

Sociaal-cultureel werkers verbinden mensen, groepen en gemeenschappen en verhouden zich hier en nu tot de concrete sociale en culturele context. Naast de mensen, groepen en gemeenschappen waarmee ze werken, spelen partners, vertegenwoordigers van belanghebbenden en beleidsactoren daarin een belangrijke rol. Samenwerken en **netwerken** laten sociaal-cultureel werkers toe in hun opzet te slagen. In netwerken vinden zij een structuur van organisaties en actoren die een of meerdere gezamenlijke doelstellingen nastreven. Dat helpt sociaal-cultureel werkers om hun handelingsruimte te vergroten, geeft hen meer mogelijkheden om verbeeldende, verbindende en versterkende taken op te nemen.

Om professioneel aan de slag te kunnen gaan op basis van praktische wijsheid en om de eigen ervaring aan te wenden bij de verdere ontwikkeling van de body of knowledge and skills van het sociaal-cultureel beroep, zoeken sociaal-cultureel werkers regelmatig inspiratie bij en dialoog met collega's op. In een **praktijkgemeenschap** kunnen sociaal-cultureel werkers het eigen handelen delen en reflectie daarover uitwisselen. Zo helpen sociaal-cultureel werkers elkaar om hun professionele inzet te interpreteren, te bediscussiëren, bij te sturen en te versterken. Waar studiedagen, videoconferencing, webinars en symposia formele manieren zijn om expliciete kennis te delen, dragen ook supervisie-, intervisie-, collegagroepen, online communities en informele uitwisseling bij tot de ontwikkeling van een praktijkgemeenschap waarin ze spontaan en ongedwongen kunnen leren.

8. VANUIT WELKE BEROEPSPOSITIONERING HANDELEN SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS?

Sociaal-cultureel werkers handelen niet los van de samenleving. Zij maken er deel van uit, staan er met beide voeten in. Dat kan niet anders voor professionals die meewerken aan maatschappelijke veranderingsprocessen. Meer specifiek positioneren sociaal-cultureel werkers zich in de civiele samenleving. In die civiele samenleving krijgen ze te maken met voortdurende positionering en herpositionering van verschillende spelers (hybridisering) en kunnen ze onontgonnen terreinen betreden.

In Vlaanderen neemt het middenveld traditioneel een sterke rol op in de civiele samenleving. Dat middenveld vormt van oudsher de 'plek' waar burgers zich vrij kunnen verenigen, zich collectief uitdrukken en samen werken aan de samenleving. Dat middenveld bevindt zich in een krachtenveld tussen de staat, de markt en burgers. Tal van actoren spelen op dit middenveld en volgen een eigen logica om veranderingen in de samenleving te bewerkstelligen. Vandaag bewegen er op dat middenveld ook meer en meer andere initiatiefnemers zoals overheden, marktspelers en burgers. Die ontwikkeling noemen we **hybridisering**. Hybridisering duidt op levendigheid en voortdurende strategische (her)positionering in de civiele samenleving. Die hybridisering daagt ook sociaal-cultureel werkers uit om zich te (her)positioneren en hun rol te duiden in relatie tot overheden, marktspelers en burgers. Ze blijven daarbij trouw aan hun taken, waardenkader en doeloriëntering en verliezen daarbij hun grondhouding en professionele autonomie niet uit het

oog. En ze staan open voor nieuwe kansen en mogelijkheden die samen gaan met die ontwikkelingen in de civiele samenleving.

Hybridisering maar ook toenemende polarisering en het actuele politieke klimaat (herstel van het politiek primaat bijvoorbeeld) zetten het werken in de civiele samenleving vandaag soms onder druk. Logica's uit de markt en het overheidsbeleid waaien via de subsidiërende overheid langzaam maar over naar de civiele samenleving. Organisaties uit het middenveld zien daar ook mogelijkheden in: het kan hen helpen om efficiënt en effectief te werken. Dat daagt sociaal-cultureel werkers uit om zich ook meer en meer te verantwoorden op basis van logica's die traditioneel niet tot hun vakgebied behoren. Naast verantwoording op basis van de 'eigen' proceslogica, worden sociaal-cultureel werkers in ruil voor publieke middelen meer en meer aangesproken om ook hun efficiëntie, resultaten en het managen van hun werk te verantwoorden. Dat roept al eens weerstanden op, onder meer tegen 'managerialisme' en brengt soms twijfel mee over de autonomie van spelers op het middenveld. Sociaal-cultureel werkers schatten daarvan de mogelijkheden en de risico's in. In lijn met hun taken, waardenkader, doeloriëntering, grondhouding en autonomie verbinden ze die logica's van buitenaf met de 'eigen' proceslogica.

Maatschappelijke ontwikkelingen in en rond de civiele samenleving dagen sociaal-cultureel werkers altijd al uit om zich op onontgonnen terrein te begeven, om nieuwe initiatieven te nemen, nieuwe thema's en kwesties aan te kaarten en relaties met nieuwe doelgroepen en partners aan te gaan. Dat is vandaag niet anders en zal ook morgen zo zijn. Dat is een uitdaging waar sociaal-cultureel werkers gretig op inspelen. Heikele onderwerpen aansnijden en veranderingsprocessen ondersteunen naar aanleiding van actuele en soms ook lastige sociale en culturele vraagstukken dwingen sociaal-cultureel werkers al langer en al vaker op onontgonnen terrein. Zij begeven zich in de gebieden waar strijd woedt tussen belangen en mensen die van elkaar verschillen. Zij verbinden zich ook met kwetsbare groepen en begeven zich op de precaire gebieden waar veel beleidsmakers en andere professionals vaak gemakshalve - of uit handelingsverlegenheid - slechts een paar initiatieven nemen.

9. IN WELKE SAMENLEVING WERKEN SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS VANDAAG EN MORGEN?

Een samenleving staat nooit stil, elke samenleving ontwikkelt en verandert. Net die ontwikkelingen en veranderingen zijn de inzet van sociaal-cultureel werkers. Samen met de mensen, groepen en gemeenschappen waarmee ze aan de slag gaan faciliteren ze die veranderingen of plaatsen ze er alternatieven tegenover. De snelle veranderingen die onze samenleving vandaag typeren, bepalen ook wat sociaal-cultureel werkers doen en hoe ze dat doen. Denk maar aan de vele nieuwe mogelijkheden die samengaan met de digitalisering.

Individualisering en globalisering brengen toenemende superdiversiteit, migratie, diversifiëring en fragmentering van leefwerelden met zich mee. Dit leidt tot meer en meer onderscheiden gemeenschappen en gemeenschapsvormen waartoe sociaal-cultureel werkers zich actief kunnen en moeten verhouden. Tegelijk zetten deze tendensen maatschappelijke systemen onder druk. Dat verandert de relaties tussen middenveld, overheid, markt en burger en zet de welvaartstaat onder druk. De informatiesamenleving krijgt steeds verder en sneller vorm, biedt mogelijkheden maar brengt ook nieuwe uitsluitingsmechanismen mee voor hen die digitaal minder geletterd zijn. Het aantal en de invloed van milieurisico's neemt toe. Individualisering en globalisering creëren samen een complexe context met nieuwe mogelijkheden, denk maar aan grensoverschrijdend draagvlak voor een duurzamer samenlevingsmodel en tegen discriminatie en racisme. Maar beide tendensen brengen ook onzekerheden en nieuwe vormen van sociale uitsluiting met zich mee. De invloed van die tendensen dringt steeds meer door tot in de leefwereld van burgers. In zo'n context dragen sociaal-cultureel werkers bij aan veranderingsprocessen.

Vier **macro-ontwikkelingen** vormen de drivers achter deze tendensen en bepalen vandaag en morgen de inzet van alle beroepsgroepen, ook die van sociaal-cultureel werkers:

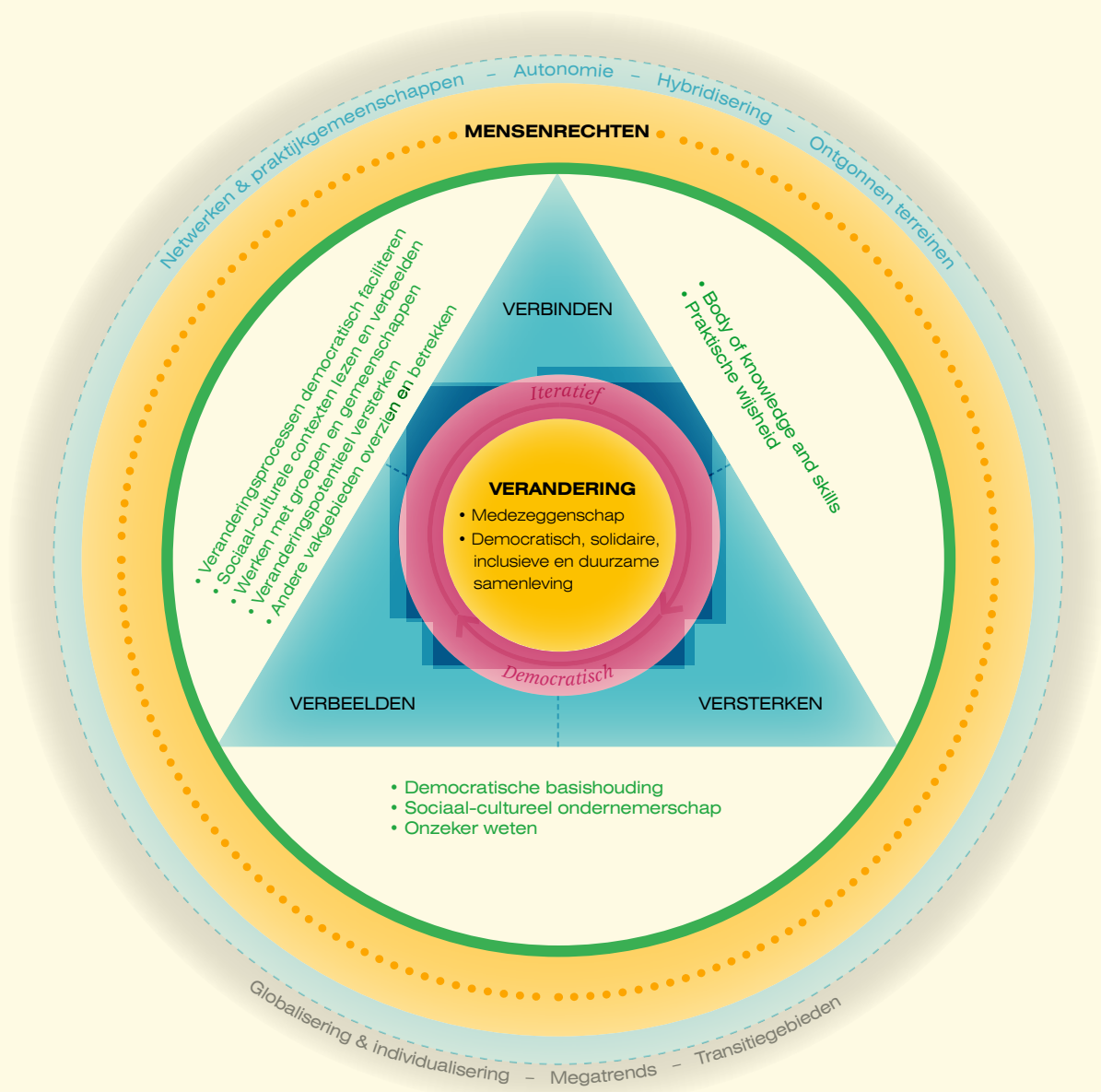
- demografische ontwikkelingen: groei van de wereldbevolking, vergrijzing, migratie, ...
- digitale ontwikkelingen: nieuwe informatietechnologieën, sociale media, digitale geletterdheid als voorwaarde om mee te zijn, ...
- welvaartstaat onder druk: actuele debatten over oude en nieuwe vormen van solidariteit.
- ecologisch risico's: klimaatopwarming, uitputting van grondstoffen, bedreiging van de biodiversiteit, de zorg voor toekomstige generaties, ...

Heel specifiek wordt de inzet van sociaal-cultureel werkers door minstens zes **transitiegebieden** bepaald. Transitiegebieden zijn gebieden die belangrijk zijn voor het sociaal-cultureel werkveld en tegelijkertijd onderhevig zijn aan veranderingen onder invloed van de vier bovengenoemde macro-ontwikkelingen.

- samen-leven: sociaal-cultureel werkers verbinden in een superdiverse samenleving over verschillende generaties. In welke mate is evenredige deelname (spiegel van de samenleving) houdbaar, wenselijk en mogelijk?
- digitalisering: sociaal-cultureel werkers worden meer en meer 'social media professionals'. Ze zetten nieuwe middelen in, niet alleen voor administratie en communicatie, ook om te verbinden, te verbeelden en te versterken.
- verenigen en participeren: transformaties in de wijze waarop burgers participeren en zich verenigen (minder hiërarchie, meer beleving, ook digitaal, ...)
- leren: tegen de achtergrond van snelle veranderingen in de samenleving neemt het belang van informeel leren, kritisch leren omgaan met informatie, sociaal leren, cocreatie, experimenteren en maatschappelijk innoveren toe.
- ruimte: verstedelijking en toenemende densiteit zetten open en publieke ruimte onder druk en dwingen sociaal-cultureel werkers tot intelligent en duurzaam ruimtegebruik, maar bieden evengoed nieuwe mogelijkheden om te experimenteren.
- relaties tussen middenveld, overheid, markt en burger: hybridisering daagt sociaal-cultureel werkers uit om zich te (her)positioneren in de civiele samenleving.

UITLEIDING

Dit beroeps- en competentiekader preciseert de vakkundigheid en de beroepsethiek van sociaal-cultureel werkers en situeert hun inzet in de samenleving vandaag en morgen. Als we onze blik op de komende jaren richten met het jaar 2030 als horizon, wat leren we dan in grote lijnen uit dit kader? Wat vertelt dit kader ons over de toekomstige inzet van sociaal-cultureel werkers?

Vandaag, maar ook morgen, kunnen de verschillende invalshoeken en elementen van dit kader niet los van elkaar gelezen worden. Ze vormen samen en in hun onderling samenhang één geheel. Ontwikkelingen in onze samenleving hebben een grote invloed op de concrete inzet van sociaal-cultureel werkers (taken, doeloriëntering en waardenkader, grondhouding, kennis- en handelingsbasis en kerncompetenties). Maar evenzeer blijven de doeloriënteringen van sociaal-cultureel werkers ook morgen bepalend voor de sociaal-culturele praktijken waarin ze zich engageren en voor hun beroepscontext en -positionering. De typische taken die sociaal-cultureel werkers opnemen (verbeelden, verbinden en versterken) moeten dan ook steeds bekeken worden in relatie tot alle andere elementen en in relatie tot de specifieke en heel uiteenlopende sociaal-culturele contexten waarin ze vandaag en morgen aan de slag gaan.

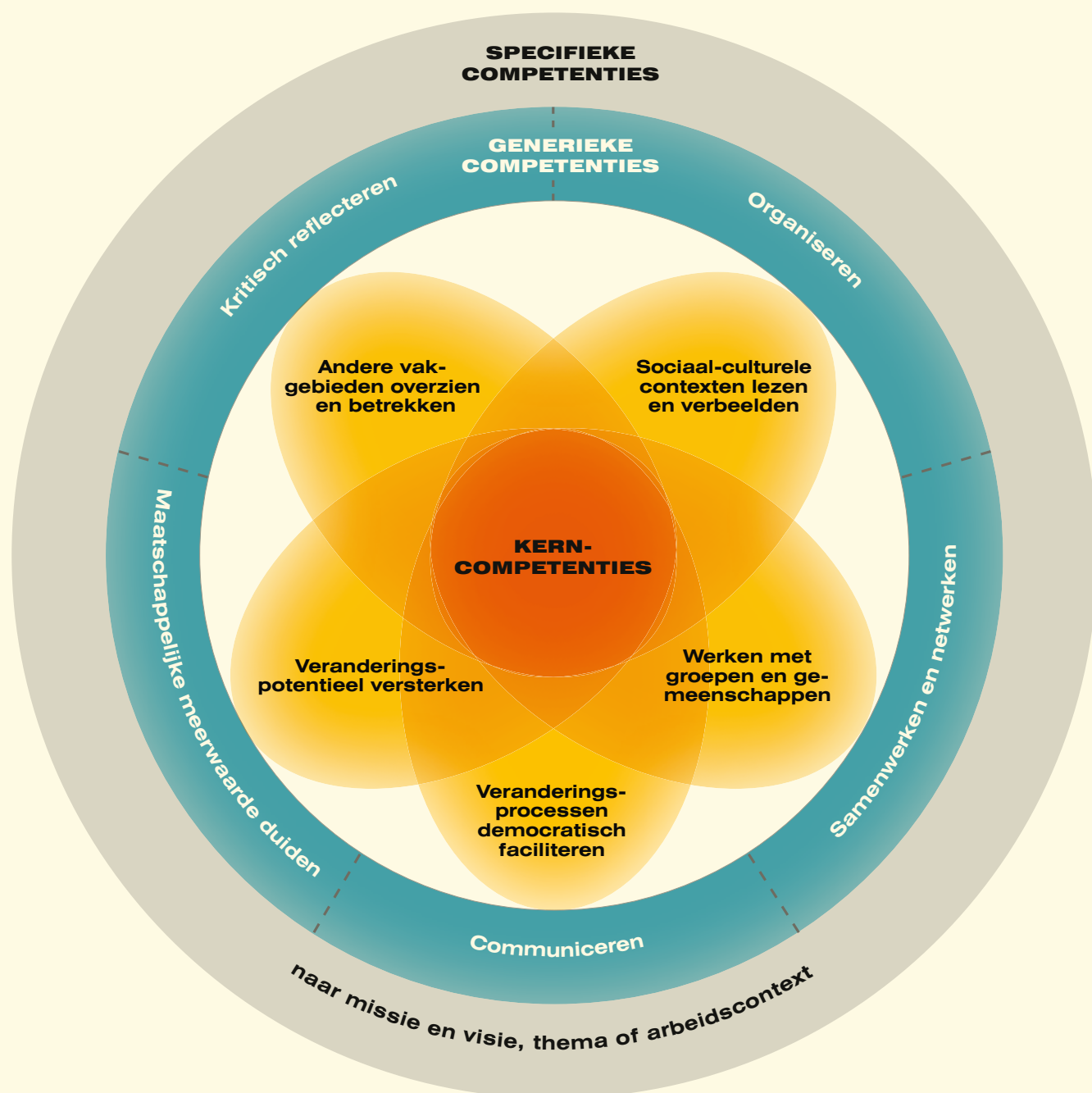
COMPETEN

TIEKADER

COMPETENTIEKADER

SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS

1. KERNCOMPETENTIES VOOR SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS

De volgende competenties behoren tot de kern van het beroep van sociaal-cultureel werkers.

VERANDERINGSPROCESSEN DEMOCRATISCH FACILITEREN

Sociaal-culturele werkers plannen, ontwikkelen, implementeren, begeleiden en evalueren verandingsprocessen gericht op betekenisgeving, ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en de vormgeving van een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving. Ze besteden voortdurend aandacht aan medezeggenschap en geven het volle gewicht aan de inbreng van betrokkenen. Ze stemmen het ontwerp, de uitvoering, bijsturing en evaluatie van die processen af op de concrete sociaal-culturele context en de evoluerende mogelijkheden van deelnemers, groepen en gemeenschappen waarmee ze werken. Is hun bijdrage niet langer nodig, wenselijk of zinvol, dan laten sociaal-cultureel werkers die processen los en geven ze hun rol en positie uit handen.

SOCIAAL-CULTURELE CONTEXTEN LEZEN EN VERBEEDEN

Ze observeren, detecteren en interpreteren kenmerken, behoeften, wensen en dynamieken in de concrete sociaal-culturele context. Ze situeren die behoeften en wensen in een bredere maatschappelijke en culturele context. Ze brengen observaties en interpretaties ter sprake om samen met betrokkenen een gewenste situatie of toekomstbeeld en mogelijke wegen daar naartoe creatief te verbeelden.

WERKEN MET GROEPEN EN GEMEENSCHAPPEN

Sociaal-cultureel werkers verbinden zich met de leefwerelden van de mensen, groepen en gemeenschappen waarmee ze werken. Ze sluiten aan bij de initiatieven die door hen worden genomen of nemen zelf initiatieven die aansluiten bij de interesses, gewoontes en mogelijkheden van die mensen, groepen en gemeenschappen. Dat doen ze door:

- dynamieken in bestaande groepen en gemeenschappen te faciliteren;
- mensen samen te brengen en met hen nieuwe groepen te vormen;
- interactie tussen groepen en gemeenschappen te bewerken en te bevorderen.

Daartoe maken ze gebruik van inzichten en werkvormen uit de groepsdynamica en de gemeenschapsvorming.

VERANDERINGSPOTENTIEEL ONTWIKKELEN

Sociaal-cultureel werkers nemen initiatieven en ontwikkelen voorwaarden die individuen, groepen en gemeenschappen toelaten om te leren, te experimenteren en invloed uit te oefenen op de publieke debatten waar ze zich toe verhouden. Zo vergroten ze de daad- en draagkracht van mensen, groepen, en gemeenschappen waarmee ze werken en het draagvlak voor de gewenste situatie of het toekomstbeeld. Daartoe spreken ze ook het vermogen van andere belanghebbende actoren aan.

ANDERE VAKGEBIEDEN OVERZIEN EN BETREKKEN

Sociaal-cultureel werkers zijn vakkundig in hun eigen vakgebied. Ze overzien ook terreinen, systemen en vakgebieden waarin zij zelf minder onderlegd zijn. Dat laat hen toe om de mogelijkheden ervan mee te nemen in hun professionele overwegingen. Zo verplaatsen ze zich in het potentieel van andere vakgebieden om bij te dragen aan de betekenisgeving, ontwikkeling van individuen, groepen en gemeenschappen en de vormgeving van een democratische, solidaire, inclusieve en duurzame samenleving. Vanuit hun eigen vakkundigheid leggen ze vervolgens verbanden en werken ze samen met beroepskrachten uit andere vakgebieden (bv. communicatie, ICT, rechten, logistiek, ...). Ze (her-)oriënteren het werk van deze beroepskrachten op een sociaal-culturele inzet.

2. GENERIEKE COMPETENTIES VOOR SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS

Een aantal competenties delen sociaal-cultureel werkers met andere beroepsgroepen, maar zetten ze op een eigen 'sociaal-culturele' wijze in.

ORGANISEREN

Sociaal-cultureel werkers managen en organiseren hun eigen professionele inzet, gebruiken daarvoor administratieve en organisatorische basisvaardigheden en situeren hun eigen rol en positie in een organisatie, een netwerk en binnen de mogelijkheden en beperkingen van een specifieke sociale en culturele context.

COMMUNICEREN

Sociaal-cultureel werkers leggen authentieke, respectvolle, empathische en professionele contacten met deelnemers, groepen en gemeenschappen. Ze hanteren daarbij doelgericht en efficiënt diverse communicatie- en interactievormen om te werven, te informeren, uit te nodigen om te spreken, met weerstanden om te gaan, ...

SAMENWERKEN EN NETWERKEN

Sociaal-cultureel werkers werken samen en bewegen functioneel in team, binnen een organisatie en in netwerken. Ze passen daarbij modellen van teamgericht en multidisciplinair werken constructief toe en nemen een specifieke verantwoordelijkheid op in functie van een gezamenlijk resultaat.

MAATSCHAPPELIJKE MEERWAARDE DUIDEN

Sociaal-cultureel werkers duiden de effecten van hun inzet en van de sociaal-culturele praktijken waarin ze zich engageren. Ze leggen verbanden tussen hun eigen bijdrage en de bijdrage van belanghebbenden enerzijds en veranderingen in de concrete sociaal-culturele context waarin ze werken anderzijds. Ze doen dat zo veel mogelijk samen met de mensen, groepen en gemeenschappen waarmee ze werken. In veel gevallen maken ze daarvoor gebruik van kwalitatieve gegevens. Waar mogelijk duiden sociaal-cultureel werkers de betekenis en meerwaarde van hun sociaal-culturele praktijken ook met cijfergegevens over middelen, activiteiten en resultaten. Ze wenden die kwalitatieve en kwantitatieve gegevens aan om hun praktijken en hun deskundigheid te ontwikkelen en de maatschappelijke meerwaarde ervan te duiden.

KRITISCH REFLECTEREN

Sociaal-cultureel werkers reflecteren op hun persoonlijk functioneren, op hun beroepsmatig handelen, ook in relatie tot de maatschappelijke context. Zij toetsen hun handelen kritisch af aan hun doeloriëntaties, hun waardenkader en de ambitie om maximaal de mogelijkheden tot de gewenste veranderingen te realiseren.

3. SPECIFIEKE COMPETENTIES

Afhankelijk van de concrete arbeidscontext, thema's en doelstellingen kunnen aanvullend ook nog andere, meer specifieke competenties belangrijk zijn voor de beroepsinzet van sociaal-cultureel werkers.

COLOFON

BEROEPS- EN COMPETENTIEKADER SOCIAAL-CULTUREEL WERKERS

is een uitgave van:

Socius, Steunpunt sociaal-cultureel werk vzw
Saintelettesquare 19 – 1000 Brussel

T 02 215 27 08

E welkom@socius.be

W www.socius.be

Brussel, december 2020

D/2020/4393/7

Auteur **Marc Jans**

Foto's **Koen Broos, Sam Gilbert**

Design en beeldbewerking **Annelien Hofmans**

socius.

Vlaanderen
verbeelding werkt

